

CAPUT VIII. DE INFLAMMATIONIBUS.

I.

 omnis inflammatio, in se spectata, est actus naturæ salutaris, vel in finem salutarem a natura susceptus, consistens in motu sanguinis auctiore particulari congestorio ad certam aliquam corporis partem, pro alia sanguinis portione ibi subsistente, dispellenda: tumorem, ardorem, ruborem, ac doloris sensum in parte adfecta producens.

SCHOL.

Agnoscimus itaque hic naturam providam, tanquam causam efficientem, quæ conservationi corporis studens, pro avertendo majore, eoque funestissimo malo, hunc actum suscipit; eumque in finem, motus partium vicinarum, aut remotiorum tonicis, tanquam instrumentalem causam, versus staseos locum dirigit, ut facta illa stasis, si fieri potest, promte iterum dissolvatur, & cum reliquo sanguine transluo & præterfluo, iterum in motum fluoris abripiatur, eoque ipso corruptio hujus portionis, & reliquarum partium, putredinosa ac sphacelosa avertatur.

Quod, si ita fit, actus salutariter, & omnium optime cedentis testimonium est: sin minus, inflammatio tota vel in corruptionem ruit gangrænoïdem & sphacelosam infelici maxime eventu, vel dispersis, sub illo actu inflammatorio, particulis summe agilibus, atque sulphureis tenerioribus, transmutationi staseos incarceratæ inservit, in materiam vel apostematicam purulentam, vel ulcerascentem saniosam, prout ipsam stasin, vel purior sanguis, vel lymphæ seroque permixtus, pro partium diversitate constituerat.

II.

Inflammationes dividuntur in externas & internas.

SCHOL.

Externas vocamus, quæ in exterioribus corporis partibus occurrunt

runt, ac sensui visus & tactus sese sistunt, signisque hinc desumptis externis, præcipue tumore & rubore partis adfectæ, dignoscuntur.

Internæ vero dicuntur, quarum sedes est in partibus internis ac nobilioribus, quæ ut plurimum febrem comitem habent continuam, sensumque tactus solummodo, & quidem solius ægri incurrunt, atque per hujus confessionem, sine adspectu partis, ad Medici cognitionem perveniunt.

III.

Subjecta inflammationum generalia constituunt præ aliis corpora plethorica, quippe quæ præ reliquis ad illas sunt disposita, idque tanto magis, quo magis simul sunt spongiosa, & quoad texturam laxiora.

SCHOL.

Ubi enim plethora deficit, ibi quoque deficit principalis congestionis materia, & ubi fibræ habitus corporis rigidiores strictioresque existunt, ibi congestiones tales feliciter faciliusque dispelluntur, nec infarctui tam facilis conceditur locus, excepto casu, si causæ externæ ac violentæ concurrant; cum e contrario, laxiore existente corporis habitu, majori infarctui locus præbeatur, & ob toni sufficientis defectum, transitus & reditus sanguinis per partes spongiosas impediatur, ideoque facilius sanguinis actualis stasis inducatur.

IV.

Speciale inflammationis subjectum existunt partes nostri corporis solidæ quidem, sed molles.

SCHOL.

Quamquam omnes dictæ partes solidæ & molles inflammationibus subijci possint, nihilominus tamen differentia manet inter partes respectu frequentiæ; præ omnibus aliis enim illæ inflammationes patiuntur, quibus partium sanguinearum, & parenchymaticarum titulus competit: quas in ordine sequuntur, membranosæ, glandulosæ, in comparatione ad illas, exsanguis dictæ.

V.

Causam inflammationum materialem proximiorum si perscrutemur, alia erit antecedens, alia vero continens; essentialiter

orgasticas, commotiones intestinas, causam materialem præbet. Cujus utriusque causæ originem deinde facili negotio, ex diætâ plena, lauta, spirituosa, acriore aromatica, & reliquis rebus non-naturalibus, deducere licet: Spissior autem sanguis, qua talis, longe facilius stasi subjicitur, quam floridus & fluidus.

VIII.

Externæ & occasionales causæ pro circumstantiarum diversitate, variæ esse possunt atque diversæ.

SCHOL.

Ira enim per violentiam externam viam stasi sternere solent contusiones, & partium conquassationes, vasorum lacerationes, a vulnere, lapsu, nisu fortiore.

Refrigerationes quoque repentinæ ac vehementes, & hinc factæ vel restrictiones, vel coagulationes sanguinis, quale quid tam a perfrigerio corporis universaliore, post ejus prægressam exæstuationem, quam a potibus frigidis avide ingurgitatis contingere potest.

Neque ab hac causarum classè excludendæ sunt adstrictiones, & humorum metastases, ab ignobilioribus ad nobiliores partes, id quod aliquando accidit a febribus, per adstringentia suppressis, & podagræ aut arthritidis, per externa repellentia præpostera curatione.

IX.

Causæ hætenus recensitæ adeo universales sunt, ut pro re nata, ad singulas inflammationum species commode applicari queant.

SCHOL.

Nulla enim inflammatio sane occurrit in foro medico, ad cujus genesin vel omnes, vel aliquæ, vel plurimæ, non concurrant, mutato saltem aliquando ordine, præsertim causarum occasionalium. Si itaque singulas inflammationum species perpendere velimus, præter ea, quæ dicta sunt, fere nihil, nisi subjectum speciale considerandum remanebit, cum causarum occasionalium ordine aliquando mutato.

X.

Satis frequenter inflammationes comitem habent febrem.

SCHOL.

Notandum enim est, quod motus illi sanguinis congestorii, propter staseos dissolutionem suscepti, non semper particulares maneant, sed in universam massam sanguineam diffundantur, inque illa tam intestinum, quam progressivum motum audientem producant, pulsusque frequentiam & celeritatem causentur, qui commotionis status febris vocatur, & aliquando externis inflammationibus ordinarie ita familiaris existit, ut ad essentiam quasi illarum pertineat, signumque diagnosticum inflammationum internarum constituat.

Externarum partium inflammationes. Erysipelas & phlegmone.

XI.

Erysipelas & phlegmone est inflammatio externa & superficialis in cute, cum rubore, ardore, & tumore aliquali se exerens.

SCHOL.

Levior est hæc inflammatio, inter externas inflammationes, quoniam sola cutis externa afficitur, & stasis sanguinea haud profundior existit: unde etiam tumor partis levior est, licet rubor & ardor magis sensibiles esse possint.

XII.

Differentia inter erysipelas & phlegmonem non est essentialis.

SCHOL.

Notandum enim hic est, hanc differentiam dependere ab aliqua causa materialis continentis discrimine, quod ut plurimum a temperamento dependet: In erysipelate enim hanc causam constituit purior copiosiorque sanguis, qui etiam majorem, atque diffusorem ruborem in cute post se trahit. In phlegmone autem major humoris serosi aut phlegmatici admixtio concurrens, quæ partim ruborem, erysipelati familiarem, magis

magis diluit, fibrasque cutaneas magis emolliendo & relaxando, tumorem pallidiorem, & ad œdemata quasi accedentem, efficit. Quamobrem hæc erysipelatis species, temperamento phlegmatico, & de hoc potissimum participantibus quasi, proprie familiaris existit.

XIII.

Subiectum generale constituere possunt cujuscunque conditionis persona, si modo causæ occasionales accedant, præ reliquis tamen illæ, quæ habitu corporis laxiori gaudent.

SCHOL.

Laxior enim habitus corporis aptior existit, pro formandis stasibus, quoniam fibræ molliores & laxiores facilius infarctui cedunt, nec minus sub reliquo inflammationis actu via transgredienti sanguini patet: quamvis de cætero reliqua temperamenta non penitus excludantur, verum in comparatione non ita facile hisce affectibus subjiciantur.

XIV.

Subiectum speciale existit cutis extremi corporis.

SCHOL.

Hinc occupant hæc inflammationes varia externi corporis loca, non æque simul affectis partibus substratis musculosis aut glandulosis, & superficialibus, non vero profundius hærentes, observantur.

XV.

Causa occasionalis externa ordinarie esse solet, vel repentinus terror, vel refrigeratio externa.

SCHOL.

Utraque enim hæc causa constrictionem cutis repentinam inducit, eoque ipso sanguinis a centro adpulsi portiunculam facile incarcerare, & quod priorem attinet, coagulare potest, stasique veram, tanquam erysipelatis antecedentem causam producere, quam tum reliquæ in ordine sequuntur.

Angina.

XVI.

Angina est inflammatio faucium & linguae sub illarum dolore,

lore, tumore, ardore, rubore, cum difficultate deglutiendi & respirandi se exerens, a stasi sanguinea orta; ut plurimum febrem conjunctam habens.

SCHOL.

De hoc affectu notandum est, quod aliquando per se existat, morbumque idiopathicum constituat, ita ut febris, quæ ipsi jungitur, sit symptomata: aliquando autem ut symptoma occurrat febrium acutarum, malignarum, & exanthematicarum, ita ut febris morbum, angina vero symptoma constituat.

XVII.

Subiectum speciale hujus inflammationis est faucium peristroma molle & laxum, una cum lingua & muscibus, hanc constituentibus.

SCHOL.

Hinc fit, ut partibus his conjunctim a stasi sanguinea facta, & succedente sanguinis congestione expansis ac tumidis, non modo via deglutionis & respirationis angustetur, sed ipsæ dictæ partes simul ultra modum tumeant, rubeant, doleantque, donec stasi resoluta, ad pristinum deviant statum.

XVIII.

Causas quod concernit, præter generaliores huc adplicandas, speciatim in considerationem veniunt 1. Hemorrhagiæ narium prægressæ, nunc suppressæ. 2. Invitationes sanguinis, ad has partes specialiter factæ. 3. Refrigerationes externæ.

SCHOL.

Studiose omittimus repetitionem omnium causarum, quoniam ut generaliores facili negotio ex antecedentibus huc transferri possunt. Specialiores vero, quod concernit, hæmorrhagiæ narium, si pertinacius supprimantur, aliquando occasionem huic affectui præbent, dum molimina consueta excretoria a natura repetuntur, ubi via excretionis ordinaria præclusa, sanguis ad partes vicinas regurgitat, ibique stasin inflammatoriam format.

2. Motus

2. Motus quoque sanguinis specialissime ad linguam & fauces sæpius invitatur, per sectionem venarum sublingualium sive raninarum, minus tempestive institutam, aut ex consuetudine repetitam; quo sane frequentius peccatur, præsertim a chirurgis, citra necessitatem & indicationem sufficientem hoc genus remedii suadentibus.

3. Refrigerationes externæ repentinae totius corporis antea exæstuat, sub reliquis circumstantiis concurrentibus & conspirantibus, per modum restrictionis spasticæ ab una parte ad aliam sanguinem huc adpellere possunt, nec minus sanguinem ad faciliorem coagulationem disponere.

Synanche.

XIX.

Synanche, vel cynanche, est inflammatio in collo externo, ejusque musculis anticis, laryngi proximioribus obtingens, per signa externa difficulter dignoscibilis, summum suffocationis metum incutiens, a stasi sanguinea artum trabens.

SCHOL.

Dicitur hic affectus a Medicis cynanche, potissimum a symptomate urgente, quod nempe ægri, affectu ingravescente, ad tantam perveniant respirationis difficultatem atque angustiam, ut canum instar, ore aperto ac patulo hient, aëremque trahant; cum sub inflammatione, & ut plurimum formato abscessu larynx ita angultetur, ut aër modo solito illam penetrare difficillime queat.

XX.

Subiectum speciale hujus inflammationis constituunt musculi, in collo anteriore reperibiles, laryngi vicini, nec non aliquando musculi ipsi laryngi proprii.

SCHOL.

Hinc illi maxime musculi in considerationem veniunt, qui ad motum ossis hyoidis pertinent, sub titulo sterno-hyoideorum, respectu laryngis autem sterno-thyroidei, thyro-arithenoidei, imo & reliqui intra cartilagine laryngis positi. Ad hos enim musculos sat multi ramuli

Coschwitzii Pathologia.

Z.

arte-

arteriosi & venosi, a carotidibus exsurgentes, & ad jugulares recurrentes, excurrunt, per quos sanguinis affluxus & refluxus contingit; quod si itaque hic ex causis occasionalibus circulus impediatur, stasis quoque oriatur, facili negotio inflammatio oritur, tanto magis molesta ac periculosa, quo minus presentiae suae signa apodictica in principio declarat, easque partes afficit, quae respirationi immediate dicatae existunt.

XXI.

Præter causas inflammationum generaliores, hic maxime occasionalium proximarum titulum merentur, extraordinaria corporis exastuaciones, & subsequens particularis partis adfecta refrigeratio repentina ac vehemens.

SCHOL.

Sicut enim sub exastuacionibus corporis sanguis velociori motu per totum corpus transpellitur, ita etiam dictæ colli partes idem experiuntur fatum, ut facile sit, quod musculi superius nominati, infarctum patiantur a sanguine, impetuosius ingruente, qui tamen facile iterum cedit, si dictæ partes debito foveantur calore: quodsi autem, rebus sic stantibus, collum externo aëri frigido speciatim exponatur, facili quoque negotio per stricturam incarcerationum humorum succedit, sanguis ad coagulationem disponitur, & vera stasis inflammatoria oritur.

Tonsillarum inflammatio.

XXII.

Tonsillarum inflammatio dicitur, quando tonsillæ, in faucibus conspicuæ, citra concursum aliarum vicinarum partium, & quidem vel amba, vel alterutra, tumore, rubore, ardore ac dolore afficiuntur, ac deglutitionem difficiliorem reddunt.

XXIII.

Subiectum speciale hujus inflammationis constituunt tonsillæ.

SCHOL.

Sicut in angina universæ fauces subiectum morbi constituunt, ita parti-

particulari etiam inflammationi subjiuntur tonsillæ, in quarum alterutra, vel utraque, stasis inflammatoria aliquando oritur.

XXIV.

Causæ occasionales proxima sunt ut plurimum, vel refrigerationes colli externa, vel humorum translationes aliunde factæ.

SCHOL.

Hinc eadem aliquando in causa sunt exæstuationes corporis, cum insequentibus perfrigerationibus colli. Neque deficiunt casus, quod vel a narium hæmorrhagia suppressa, vel a coryza suppressa, decubitus humorum contingat ad tonsillas, ibique stasim formet, qui tanto facilius succedit, si repetitis vicibus in consuetudinem abeat, aut a dispositione hæreditaria simul dependeat.

Internæ inflammationes. Phrenitis ac paraphrenitis.

XXV.

Phrenitis & paraphrenitis est delirium cum febre continua, summoque capitis dolore, continuum atque perpetuum, inflammatoria febre superveniens.

SCHOL.

Solet equidem asseri, quod phrenitis ac paraphrenitis sit inflammatio, vel cerebri & meningum, vel diaphragmatis, cum delirio juncta: cum autem multiplices observationes testentur, multos hoc affectu defunctos post mortem dissectos, nullum vestigium dictarum inflammationum præbuisse, melius esse putamus, statuere, his nominibus omnia delirium perpetuum ac grave indicari, quod inflammationibus partium nobilissimarum internarum, de nervoso genere potissimum participantium, supervenire solet.

XXVI.

Differentia inter phrenitidem & paraphrenitidem a Medicis facta, non est essentialis, sed accidentalis, a quibusdam

inter se respectu certorum symptomatum differunt, ita quoque differre ratione gradus inflammationis, aut partis ipsius specialiter adfectæ, prout nempe illa nobilior aut ignobilior magis aut minus nervosa existit, proximus aut remotus cum cerebro ejusve meningibus per nervos excurrentes, commercium habet. De reliquo utique pro vero habendum est, gravissimum phrenitidis, id est, delirii febrilis, gradum adesse, si cerebri meninges ipsæ inflammationem patiantur.

XXVIII.

Causas inflammationis meningum in specie quod concernit, proximiores, antecedentes & occasionales, poterunt illa dividi in externas & internas.

SCHOL.

Ad externarum classem referimus læsiones graviores contusorias, vulneratorias. cum vel sine cranii læsione factas, a quibus stases & extravasationes gravissimæ ortum ducunt.

Ad intrinsecarum vero classem pertinent hæmorrhagiæ narium, præprimis critica, in febribus suppressiones repentinæ; dolorum capitis sub febribus continuis, aliquando vehementer urgentium, per refrigerantia epithemata sedationes &c.

Peripnevmonia.

XXIX.

Peripnevmonia est inflammatio tam membrane, pulmones cingentis, quam ipsius simul substantiæ pulmonalis, cum febre continua, tussi, lateris alterutrius punctura, respiratione difficili, in materiæ cruenta & purulenta excretionem abiens, nec sine illa salutariter cedens, sub illa autem ordinarie septem dierum spatio decursum suum absolvens.

SCHOL.

Est itaque hic affectus acutus, non modo acute cum febre inflammatoria invadens, sed acutum etiam terminum, septem nempe dierum, servans: cui tussis satis molesta puncturas lateris exacerbans, mox ab

initio accedens, ita familiaris existit, ut pro signo pathognomonico & discretivo inferviat.

Cum enim stasis sanguinea, cum infarctu inflammatorio intra substantiam hæreat pulmonalem, pulmonis officium non modo respectu inspirationis aëris læditur, sed ad motum quoque excussorium incitatur, unde postmodum facta suppuratione, tanto promptius materia suppurata ipsa tussi rejicitur: quæ excretio adeo necessaria existit, ut hac deficiente aut suppressâ, ægri suffocentur, aut tabidam corporis consumptionem, cum pulmonum corruptione incidant.

XXX.

Subjecta hujus inflammationis præ aliis esse solent juvenes, & in prima virili ætate constituti persona.

SCHOL.

Et quidem hoc tanto magis, quando affectus hic ex meris quasi causis internis ortum capit, ex eo fundamento, quod tunc temporis congestiones ad pectus magis familiares existant atque solennes. Cum autem hic adfectus ut plurimum sit epidemicus, certisque anni temporibus occurrat, observatio etiam præctica abundanter docet, variæ ætatis personas eodem affici, nec sexum unum præ altero liberum ab ipso manere, quamvis juvenilia subjecta, tanquam magis congrua, tunc quoque facilius occupet.

XXXI.

Subjectum speciale a veteribus habitum fuit tunica pulmonum cingens: verum testantur circumstantia morbi, quod potius substantia pulmonum paulo profundius patiatur.

SCHOL.

Certiores hac de re nos reddit materia cruentæ ac purulentæ excretio, sub morbo, & solennis per hanc excretionem hujus affectus terminatio: quæ non contingeret, si inflammatio solitarie & unice tunicam cingentem occuparet, cum in illa non nisi erysipelacea inflammatio locum habere possit, ideoque ipse ille effectus de paulo profundiore inflammationis sede in substantia pulmonum, sufficiens testimonium præbeat.

XXXII.

XXXII.

Causam occasionalem proximiorē ordinariē constituit aëris constitutio frigida, tam siccitate quam humiditate peccans, præcipue si repentina mutatione se invicem excipiant.

SCHOL.

Aër enim frigidus & humidus, in pulmones sub respiratione attractus, substantiam pulmonum membranaceam relaxat, ut infarctibus facilius locum concedat: nec minus frigore suo, coagulationibus, stasibus sanguineis in pulmonibus haud difficulter viam sternit. De reliquo, non minus frigidus & siccus aër, excretiones periphericas occlusionē pororum impediendo, strictura fibrarum externi corporis regressum sanguinis ad interiora vehementiorem, stasibusque internis occasionem producendo, huic affectui favet.

Id quod præcipue facilius succedit, quando tempore hyemali vicissitudines & alternationes ejusmodi tempestatis sese excipiunt, & prægressam substantiæ pulmonalis relaxationem constrictiones peripheriæ sequuntur: unde quoque ratio patet, cur Hippocrates suo jam tempore hanc inflammationem ad hybernos retulerit morbos.

Pleuritis vera.

XXXIII.

Pleuritis vera est inflammatio membranae pleurae, cum febre continua acuta, lateris punctura acutissima, respiratione difficillima sese manifestans, septem diebus sine suppuratione vel transiens, vel agrum extinguens, vel tandem, superato hoc termino, in empyema degenerans.

SCHOL.

Signa hujus & proximè antecedentis inflammationis inter se valde conspirant, unde quoque multum confusionis in dignoscendo morbo pariunt: quæ tamen confusio facili negotio evitatur, si differentiam attendamus, quod hæc inflammatio ordinariē cedat sine suppuratione, vel ad minimum semper sine materiæ suppuratæ rejectione per os, & quod tussis statim sub morbi initio deficiat, quæ sub peripnevmonia mox adest, & ad

& ad factam evacuationem usque materiæ suppuratæ durat : ita ut ex tussis absentia ordinarie judicare liceat de præsentia hujus inflammationis, nisi forsitan in peculiari casu tussis jamjam præcesserit.

XXXIV.

Subjectum speciale pleuritidis est principaliter membrana pleura, secundarie vero musculi intercostales.

SCHOL.

Dotata quidem est hæc membrana sufficientibus vasculis sanguiferis, ut inflammatio in ipsa sedem locumque occupare possit, ita tamen, ut inflammatio, hanc membranam solam occupans, saltem sit erysipelacea: cum autem hæc membrana firmissimum nexum habeat cum musculis intercostalibus, hi etiam in consensum tracti, secundarium subjectum inflammationis aliquando constituunt.

Id quod etiam asserere licet de pulmonibus ipsis, si nempe casus ille existat, ut pulmones immediate cum pleura cohæreant, in quo casu etiam huic affectui nomen a quibusdam impositum pleuripnevmonix competit.

XXXV.

Causa occasionalis specialissime antecedens, ordinarie est violentia externa.

SCHOL.

Nisi nempe violentiores, pectore suscepti, sub gestatione ponderum, spiritusque compressione, aut casus ab alto, cum molis cujusdam lapsu in pectus: unde læsio distensoria in pleura, & extravasatio sanguinis e vasculis sanguiferis contingit, statim constituens, & inflammationi ansam præbens. Hinc innotescere potest, quod pleuritis non sit affectus instar peripnevmonix, certis anni temporibus epidemice quasi occurrens, aut ab iisdem causis proveniens, sed sporadicus, & a particulari causa ortum capiens, ideoque non ita frequens existat, quam antecedens inflammatio.

Empy-

Empyema.

XXXVI.

Empyema est materia purulenta, antea in abscessu collecta, effusio in cavum thoracis, qua diaphragma premitur, respiratio difficillima redditur, & sub febris inflammatorie augmento, egrotans in summum vite discrimen conjicitur, inflammationem & abscessum in thorace progressum, sequens.

SCHOL.

Haud equidem strictiore sensu, empyema in se spectatum, ad titulum inflammationum pertinet, cum tamen proximum sit inflammationum in thorace progressarum consecrarium, haud contra rationem his adnectitur: præcipue cum omnium facillime pleuritidem sequatur, quippe quæ, si neque discutatur, neque in corruptionem sphacelofam transeat, sed potius paulo profundius in muscularis intercostalibus hæreat, in supurationem abit, abscessum efficit, qui ruptus denique in cavum thoracis materiam purulentam fundit, atque empyema constituit: ita ut non abscessus ipse in se spectatus, atque inclusus, sed ruptus atque effusus, empyematis titulum gerat.

XXXVII.

Subiectum speciale in hoc adfectu duplici modo determinari potest, quatenus nempe abscessus vel adhuc inclusus, vel ruptus consideratur.

SCHOL.

Priori respectu pleura & muscoli intercostales, in posteriori vero, cavum thoracis, & specialissime diaphragma, a pondere puris effusi, ejusque acrimonia adfectum, & potissimum respirationis actum impediens, partem adfectam constituit, quo ipso tandem reliquæ respirationi inservientes partes per consensum simul patiuntur.

XXXVIII.

Causa empyematis proxima antecedens, ordinarie est pleuritis

Cosehwitzii Pathologia.

Aa

ritis

ritis in abscessum mutata: extraordinarie autem alia quoque apostematica collectio, intra thoracem facta.

SCHOL.

Hinc empyema verum nunquam observatur, nisi dicta inflammatio pleuræ & musculorum intercostalium præcesserit, aut si ex pleuræ cum pulmonibus concretionem, substantiam pulmonalis in consensum fuerit tracta, & abscessus inferiorem forsitan occupaverit pulmonis locum: aut demum si vomica pulmonum exteriorem partem obsederit, & tunicam investientem perumpat; quod idem etiam aliquando suspicari licet de peripnevmonia, simili modo inferiorem pulmonis partem occupante: cum vero peripnevmonia ut plurimum, & quasi ordinarie, superiorem pulmonis regionem adficiat, & hoc pacto materia suppurata viam excretionis facilius inveniat, vomicæ autem propter speciale involucri membranaceum haud facile rumpantur, hi duo casus sane rarissime accidunt, sed saltem ut possibiles considerari possunt.

Vomica pulmonum.

XXXIX.

Vomica pulmonum formaliter consistit in collectione materiæ purulentæ, plus minus saniosæ, intra substantiam pulmonalem, intercedentibus tamen fibris membranaceis, sacculum densiorem formantibus.

SCHOL.

Differt hac ratione vomica a peripnevmonia, sub qua collectio materiæ purulentæ, atque abscessus purior intra substantiam pulmonis, sine interventu sacculi, libere hæret; nec minus in eo, quod peripnevmonia affectus sit acutus, septem dierum spatio decurrens, vomica vero diutius plures per menses sedem suam teneat, antequam vel sese clarius manifestet, vel actu perumpat.

Nec minus differt a phthisi pulmonali, quippe quæ formaliter in vero ulcere consistit sanioso: cum vomica mediæ quasi indolis existat inter abscessum & ulcus, nec minus phthisicum ulcus haud includatur sacco membranoso, ulteriorem & promtiorem corruptionis progressum impediente.

XL.

Subiectum speciale vomicae sunt pulmones, quoad sui substantiam intimiorem.

SCHOL.

Cum hic fermo sit de pulmonum vomica, necessario sequitur, pulmones constituere subiectum aut partem adfectam: cum tamen de peripneumonia simul notum sit, pulmones sub illa affici, & quidem ex parte quoad membranam cingentem; de hoc affectu notari debet, quod sub illo pulmones patiantur respectu substantiae parenchymaticae. Cum enim a causis universalioribus, abscessum producentibus, hic quoque adfectus generaliter oriatur, probabiliter contingit, ut portioni sanguinis extra motum localem positae, accedant partes serosae lymphales, corruptionem instantem plus minus ulcerosam reddentes, qua tardius procedente in aliquibus individuis, natura quasi consulte ulteriorem corruptionem partis tam nobilis impeditura, fibras tractu temporis struit densiores, ex parte pulmonis haecenus laesi, eoque ipso materiam corruptam atque collectam includit, ne novae materiae accessu acrior evadat, nec pulmonum parenchyma ulterius arrodatur: unde ejusmodi vomicae, si minores fuerint, non modo simpliciter satis diu haerere possunt, sed numero etiam plures simul, aliquando per longum tempus persistunt, donec accedente alia quasi causa, de novo inflammatio accedat, abscessus ille, sacculo inclusus, ostia perumpat, & vel successive excernatur, vel repente aegrum jugulet ac suffocet.

XLI.

Antecedentes & occasionales causae affectum hunc in se rariorem producentes, eadem esse possunt, quas antecedentium inflammationum esse declaravimus.

Ventriculi inflammatio.

XLII.

Ventriculi inflammatio sese exserit sub febris inflammatoria concursu, gravissima cardialgia, vomendi conatibus, & singultuosis symptomatibus, (praecipue si assumpta liquida aut solida

solida plus magis frigidula fuerint) nec non deliriis phreniticis.

SCHOL.

Distinctam se reddit hoc modo inflammatio a cardialgia: quamvis enim cardialgia non secus symptomata graviora juncta habeat, nihilominus febris inflammatoriae, & delirii phrenitici expers existit. Unde etiam cardialgia, in se spectata, tantum periculi haud fovet, quantum inflammationem comitatur.

XLIII.

Subjecta hujus inflammationis prae viris ut plurimum esse solent feminae.

SCHOL.

Non equidem hic asserimus, quasi virilis sexus exclusus sit a ventriculi inflammatione, neque sexum sequiorem omni ventriculi inflammationi, a quacunque causa ortum trahenti, solitarie quasi subjeci, sed respectum hic habemus potissimum ventriculi inflammationis, a causis intrinsicis ac congestionibus oriundae, quippe quae in sexu sequiore plures offendit causas, a negotio mensum petendas. Cum vero frequentius haec inflammatio externas ac violentas agnoscat causas, sub harum concursu nullum sane sexum prae altero excludere possumus.

XLIV.

Subjectum speciale est ventriculus, substantia membranosa praeditus, vasisque sanguiferis copiose instructus.

SCHOL.

Siquidem enim ventriculus tunicis gaudet membranosa, musculari, nervea & villosa, intercedente primam & alteram cellulosa, ita vasa tam arteriosa a coeliaca, quam venosa a vena portae oriunda, sat copiose easdem perreptant: ita ut accedentibus causis huic facientibus, satis prompte stases & inflammationes oriri queant.

XLV.

Causa hujus inflammationis antecedens aliquando est sanguinis regurgitatio congestoria, aliunde facta.

SCHOL.

Hinc sexui sequiori magis familiaris existit haec inflammatio prae virili,

virili, propter faciliores & frequentiores restagnationes sanguinis congestorias, a vasis venæ portæ versùs ventriculum contingentes, quæ in hoc sexu mensium aut lochiorum retentionibus ortum debent. Id quod non minus aliquando, sed paulo rarius, contingit in sexu nobiliore, ab hæmorrhoidum suppressione pertinaciore aut repentina.

XLVI.

Nec tamen solitarie ab ejusmodi causa antecedente oritur ventriculi inflammatio: quin potius multiplices occurrant casus, ubi plane alia, & magis violentæ subsunt causa.

SCHOL.

His i. accensenda est bilis acrior & porracea, in ventriculum effusa, caustica sua indole interiorem tunicam nerveam aggrediens, eamque arrodens, atque continuitatis solutionem producens, vel ad minimum sensum ardoris molestum producendo, majorem sanguinis affluxum causans.

Idem etiam contingit ab assumptione venenorum, causticorum & corrosivorum, nec non vomitoriorum, atque purgantium drasticorum abusu, quorum exemplorum vestigia frequentissime reperiuntur tam in observationibus, quam hinc inde in praxi vulgari medicastrosum.

Neque vermes hic sunt excludendi, quin potius aliquando ventriculum aut intestina arrodendo, utrorumque inflammationem causentur.

XLVII.

Aliquando simplex coagulatoria stasis causam constituit proximam.

SCHOL.

Ad hanc potissimum disponere possunt potuum frigidissimorum & glaciatorum intempestivæ ac repentinæ ingurgitationes, post totius corporis vehementiores exæstuationes: quæ causæ violentæ omnes longè frequentius ventriculi inflammationem occurrere faciunt, quam internæ illæ, de quibus superius diximus, respectu quarum hic affectus per se satis rarus existere solet.

Hepatitis & splenitis.

XLVIII.

Hepatitis & splenitis sunt inflammationes, illa in hepate, hæc in liene, a stasi sanguinea in dictis visceribus facta, ortum capientes, febrimque inflammatoriam comitem habentes.

SCHOL.

Utraque harum inflammationum oppido rara est in praxi medica, si vera fuerit: spuria tamen, quæ non dicta viscera ipsa, sed in regione horum viscerum musculos abdominis occupat, paulo frequentior existit. Manifestantur hæc inflammationes, præter febrim inflammatoriam, ardore, dolore, gravitate tensiva, imo inflativa alterutrius hypochondrii, sub quo viscus alterutrum jacet: qui dolor aliquando in punctum summe sensibilem mutatur.

XLIX.

Differentia utriusque inflammationis partim a loco adfecto, partim a symptomatibus desumitur.

SCHOL.

Priori respectu ex doloribus alterutrum hypochondrium prementibus, iudicium ferimus de alterutra inflammatione. Posteriori autem ad hepatidem declarandam difficilior respiratio, propter hepatis cum diaphragmate nexum, & coloris faciei mutatio in pallido-citrinum semictericum, refertur: cum splenitidem color faciei magis nigricans declarare soleat.

L.

Differunt quoque hæc inflammationes ab aliis partium vicinarum inflammationibus.

SCHOL.

Differt enim utraque a pleuritide, dum hæc superiorem costarum partem, ac mamillæ circiter regionem occupat: hæc vero infra diaphragmatis regionem locum tenent.

Splenitis in specie a nephritide, sinistrum renem occupante, partim situ distinguitur, cum splenitis magis versus anteriora, nephritis vero versus posteriora vergat, simulque paulo inferiorem locum occupet:

pet: partim etiam symptomatibus, dum nephritis urinæ suppressionem conjunctam habet, nec non majoribus præ illa premitur doloribus.

LI.

Symptomata in his inflammationibus non minus differunt pro diversitate regionis specialissime adfectæ.

SCHOL.

Si enim dolores adsint graviore, externo tactu perceptibiles, major respirandi difficultas, & tussis frequentior, signum est inflammationis in parte visceris externa, majorisque musculorum abdominis expansionis.

Si autem tactu externo dolores non exacerbantur, aut difficulter & obtuse saltem percipiuntur, cibi majus fastidium, imo vomitus crebriores, alvique profluvia concurrunt, tunc de internæ viscerum faciei inflammatione certius testimonium adest.

LII.

Subjectum speciale in hepatitide hepar, in splenitide lien constituit: ita tamen, ut aliquando tunica investiens saltem erysipelacea inflammatione corripitur, alio vero tempore ipsa substantia viscerum parenchymatica profundius afficiatur.

LIII.

Harum inflammationum causam, (præter generaliores) constituit vel sanguinis regurgitatio a partibus inferioribus.

SCHOL.

Hujus proventui patrocinantur evacuationum sanguinearum in utroque sexu repentinæ, aut diurnæ suppressiones, unde a repentinis cohibitionibus fluxus menstrui, lochialis, aut hæmorrhoidalis ortum ducere possunt, ubi tamen a causis iracundiæ prægressæ, per accessum materiæ biliosæ, gradus inflammationis & febris inflammatoriæ major fieri potest.

LIV.

Vel eandem constituit immediata in viscere alterutro, sanguinis incarcerationio coagulatoria.

SCHOL.

SCHOL.

Huic anſam ſuppeditant refrigerationes violentæ, ac repentinæ, in regione dictorum viſcerum commiſſæ, quando v. g. ſub hæmorrhagiis lintea, aqua gelida madida, hypochondriis adplicantur. Quod idem ab hildano obſervatum fuit poſt cucurbitularum in iisdem caſibus & regionibus appoſitionem, ubi tamen non coagulationes, ſed decubitus violentum accuſare licet.

LV.

Cauſa occasionalis quandoque etiam eſt violenta.

SCHOL.

Si nempe læſiones vulnerariæ, aut contuſoriæ per caſum ab alto, iſtum, plagas, antecceſſerint, primæque ſtaſi anſam dederint.

Veficæ inflammatio.

LVI.

Veficæ inflammatio eſt febris inflammatoria ſatis vehemens, cum dolore ardente in regione pubis & perinei, urina ardore perpetuo, vel ſuppreſſione, a ſtaſi ſanguinis in ſubſtantia veficæ ortum ducens.

SCHOL.

Quamvis hæc inflammatio ex aliqua parte cum nephritide conveniat, cum in hac etiam adſit febris inflammatoria, atque urina ſuppreſſio, nihilominus tamen ab illa ſefe diſtinguit, tam febris quoad gradum diverſitate, quippe quæ in nephritide levior, in hac vero inflammatione ſemper gravior adſeſſe ſuevit: quam dolorum acerbitate & loco; acerbiores enim ſunt dolores veficæ, inflammationem comitantes, nec renes, (niſi aliquando leniſſime) in conſenſum trahunt.

LVII.

Subjectum ſpeciale eſt veficæ urinaria.

SCHOL.

Et quidem hoc tam quoad ipſius fundum, quam quoad collum atque cervicem. Ex omni enim parte ſtructura veficæ urinariæ ita comparata eſt, ex tunicis atque vafis ſanguiferis interſperſis, ut in illa æque ac in ventriculo ſtaſes & inflammationes ortum capere poſſint.

LVIII.

LVIII.

Causæ occasionales proximiores hujus inflammationis ut plurimum violentiam aliquam, vesicæ illatam, arguunt.

SCHOL.

Vel enim in causa est calculus, in vesicæ hærens, asperitatibus donatus, & motu violentiore vesicæ interiorem faciem lædens, doloresque excitans. Vel error commissus fuit circa usum diureticorum fortiorum, præcipue cantharidum, quæ sale suo caustico & corrosivo læsionem inducunt. Vel læsiones vulneratoriæ, aut contusoriæ eundem affectum producere possunt.

Uteri inflammatio.

LIX.

Uteri inflammatio sese exerit febre inflammatoria gravissima, cum sensu ardoris atque doloris exquisito in regione uteri, a stasi sanguinis intra uteri substantiam oborta, ortum ducens.

SCHOL.

Hæc inflammatio in se spectata, tanquam a causis internis oriunda, ad rarissimas pertinet; cum e contrario a causis violentis ortum ducens, frequentius occurrat: ideoque potissimum sub puerperiis, aut post foetus abortivam exclusionem observetur.

LX.

Subjecta hujus inflammationis sunt foemini sexus persona, præ omnibus aliis tamen puerperæ, & quæ abortum sunt passæ.

SCHOL.

Quod foeminino sexui soli eveniat hic morbus, probatione non indiget, cum omnibus constet, partem ipsam affectam non nisi foemellis esse familiarem atque propriam.

Quod autem puerperæ præ aliis foemellis, specialiter magis huic affectui subjaceant, exinde dependet, quoniam in hoc statu proxima causa occasionalis accedere potest, per secundinarum avulsionem, aut fluxus lochialis retentionem.

LXI.

Subiectum speciale constituit uterus, tam quoad sui fundum, quam quoad collum atque vaginam.

SCHOL.

Totum enim hoc organum, gestationi fœtus dicatum & consecratum, talis structuræ est, ut stasibus & inflammationibus subijci possit: præter enim, quod substantia gaudeat membranoso-nervea spongiosa, simul quoque intra hanc suam substantiam recipit copiosissima vasa sanguifera, a spermaticis, hypogastricis, & hæmorrhoidalibus oriunda, quæ tortuoso ac serpentino tractu distributa, tanto difficilorem sanguini concedunt tardio remque transitum, qui tanto magis, perpeffo partu aut abortu, sufflamatur, si vel tonicæ stricturæ defectus, vel spasticæ constrictionis excessus accedat.

LXII.

Causam inflammationes uteri ut plurimum constituunt varia ipsi illata violentia, quibus infarctus, & stases sanguineæ in uteri substantia producuntur.

SCHOL.

Huc 1. pertinet partus laboriosus diuturnior: sub hoc enim frequentius fit, ut spasinis illis, ad partum absolvendum spectantibus, defectus toni succedat, & hinc decubitus & incarcerationes sanguinis sequantur.

2. Firmior secundinarum cum utero cohæsiõ, ejusque, manu obstetricis facta, violenta avulsiõ: tunc enim puerperæ considerandæ sunt potissimum, ut graviter vulneratæ, quapropter tunc temporis omnium facillime accedit febris inflammatoria, & vulneraria, cum lochialis fluxus suppressiõ: quo suppresso, stasis tanto facilius contingit in utero spongioso, multoque tunc sanguine repleto.

3. Ictus, aut contusiones, sub statu gravido perpeffæ; extra graviditatis statum enim haud facile ictus, plagæ, aut contusiones, ad uterum profundius delitescentem pertingere valent, cum tamen uterum prægnantem, atque a fœtus mole expansum, haud difficulter ferire possint.

4. Denique pessaria uterina, aut injectiones uterinæ calidioris atque acrioris indolis, quibus aliquando utuntur fœminæ, ad provocanda menstrua, eoque ipso sensum molestum ardentem concitant in orificio uteri, potissimum interno, & affluxum sanguinis copiosum huc invitando, inflammationes inducunt; quæ, cum primario uteri orificio occupent, ex ipsius dolore, tumore & ardore speciali agnoscuntur.

5. Vulneratoriæ læsiones, quas inflammatoria stasis ob vasorum discontinuationem sine labore sequitur.

Sphacelus internarum partium.

LXIII.

Sphacelus internarum partium est transitus inflammationis, neque discussæ, neque in suppurationem mutatæ, in corruptionem putredinosam, veramque necrosin, cum cessatione omnium hætenus perceptorum non modo dolorum, sed ipsius etiam sensus vitalis in parte adfecta: funestum semper eventum secum ferens.

SCHOL.

Hinc agnoscimus sphaceli præsentiam in partibus internis, quando post inflammationis signa prægressa, omnes hætenus ab inflammatione prægressi dolores, sine signis factæ suppurationis, repente cessant, cum insequente virium gravissima prostratione, lipothymia, cordis palpitatione, præcordiorum summis anxietatibus, extremorum refrigerio, sudoribus algidis, pulsu debili, convulsionibus, aut ad minimum tremoribus, quorum certissimum confectarium ipsa mors.

LXIV.

Causa hujus transmutationis repentina proxima est tam in materia stasin formante, quam in partis affectæ conditione querenda.

SCHOL.

Materiam quod concernit, illa nulla est alia, quam portio sanguinis coagulati & extravasati, quæ, quando vel spissitudine, vel molis

quantitate, motuum transpressiorum proportionem, (quibus totum discussionis & suppurationis negotium nititur) superat, atque illis iterum penitus dispelli, ac solvi nequit, eò devenit, ut a calore interno in motum intestinum destructorium, fermentativo-nempe putredinosum rapiatur.

Pars affecta vero symbolum suum huc confert, quando ab impetuoso sanguinis impulsu, vel vasa sanguifera lacerata, vel fibrae ad substantiam partis pertinentes, ita debilitatae, tonoque destitutae existunt, ut motui sanguinis progressivo conservando penitus non sufficiant: quo fit, ut ipsa quoque natura, ipsis instrumentis debitis destituta, a toto negotio, quod hactenus solerter pro viribus susceperat, desinat, de ipso desperet, atque totaliter cesset.

LXV.

Concurrunt tamen quandoque etiam cause occasionales, tam materis, quam partium alterationi repentina faventes,

SCHOL.

Hujus census sunt animi pathemata graviora, a quibus vel spasmi graviores, vel relaxationes nimiae, atque hinc decubitus graviores, aut incarcerationes firmiores sanguinis inducuntur: unde res est notissima, quod iis, qui inflammationibus internis laborant, nil magis noceat, quam vehemens ira, terror, graviorque mœror.

Neque hic excludi debent refrigerationes tam externi corporis, quibus transpiratio maxime utilis & necessaria impeditur, stricture spasticae in extremis inducuntur, & sanguis majore copia ad interiora, ubi tamen sanguinis circulus jam labefactatus existit, retropellitur, stasisque augetur; quam internae, per potuum frigidorum immodestas ingurgitationes, quibus saepissime immediata frigoris inductione portio sanguinis subsistens, aut in affecta parte restagnans, ad coagulationem totalem perducitur, atque ab omni motu fluiditatis excluditur.